

अगस्त्यो मैत्रावरुणिः। मरुतः, ३-६ मरुत्वानिन्द्रः। त्रिष्टुप्।

प्रति व एना नमसाहमेमि सूक्तेन भिक्षे सुमतिं तुराणाम्।

रराणता मरुतो वेद्याभिर्नि हेळौ धत्त वि मुचध्वमश्वान्॥ १.१७१.०१

एना- अनेन। नमसा- नमस्कारेण। अहम्। वः- युष्मान्। प्रति एमि- अभिगच्छामि। तुराणाम्- वेगिनां मरुताम्। सुमतिम्- शोभनमतिम्। सूक्तेन- मन्त्रेण। भिक्षे- याचामि। मरुतः- हे प्राणा वाता वा। रराणता- रममाणेन मनसा। वेद्याभिः- विद्याभिः। हेळः- भवत्क्रोधम्। नि धत्त- आवरणशक्तीः प्रति नितरां धारयध्वम्। अश्वान्- स्वतुरगान्। वि मुचध्वम्- वृत्राणि प्रति प्रेरयत ॥१॥

एष वः स्तोमो मरुतो नमस्वान्हृदा तष्टो मनसा धायि देवाः।

उपेमा यात मनसा जुषाणा यूयं हि ष्ठा नमस इदृधासः॥ १.१७१.०२

देवाः। मरुतः। नमस्वान्- वन्दनयुक्तः। एषः- अयम्। वः- युष्माकम्। स्तोमः- मन्त्रः। हृदा- अन्तर्हृदयात्। तष्टः- उद्धृतः। मनसा- बाह्यहृदयेनापि। धायि- धार्यते। मनसा- चित्तेन। जुषाणाः- सेवमानाः। ईम्- इमं यज्ञम्। उप आ यात- आगच्छत। यूयम्। नमसः- नमस्कारस्य। इत्- एव। वृधासः- वर्धकाः। स्थ- भवथ ॥२॥

स्तुतासौ नो मरुतो मृळयन्तूत स्तुतो मघवा शम्भविष्ठः।

ऊर्ध्वा नः सन्तु कोम्या वनान्यहानि विश्वा मरुतो जिगीषा॥ १.१७१.०३

मरुतः। स्तुतासः- मन्त्रेण स्तुताः। नः- अस्मान्। मृळयन्तु- आनन्दयन्तु। उत- अपि च।
स्तुतः- मन्त्रस्तुतः। मघवा- सम्पद्धानिन्द्रः। शंभविष्ठः- मङ्गलो भवतु। मरुतः। विश्वा अहानि-
सर्वाणि दिनानि। नः- अस्माकम्। ऊर्ध्वा- उत्कृष्टानि। कोम्या- काम्यानि। वनानि-
संभजनीयानि। जिगीषा- वृत्रजयेच्छावर्धकानि। सन्तु- भवन्तु ॥३॥

अस्मादहं तविषादीषमाण इन्द्राद्भिया मरुतो रेजमानः।

युष्मभ्यं हव्या निशितान्यासन्तान्यारे चकृमा मृळता नः ॥ १.१७१.०४

किं न इन्द्र जिघांससीत्यादिपूर्वसूक्तमन्त्रविषयोऽयं सङ्ग्रहेणोच्यते। पूर्वस्मिन् सूक्ते प्राकृततर्कबुद्ध्या
उपासकमिन्द्रो हिंसन्नागच्छति। स होवाचाग्नौ हव्यदानेन प्राणैश्च यतस्वेति। स एव
प्रकारान्तरेणास्मिन् मन्त्र उच्यते। तविषात्- बलवतः। अस्मात्- एतस्मात्। इन्द्रात्-
ईशानशीलाद्देवात्। भिया- भयेन। रेजमानः- कम्पमानः। ईषमाणः- पलायमानो भवामि।
युष्मभ्यम्- वः। हव्या- यानि ध्यानभावनात्मकहव्यानि बुद्ध्या दत्तानि। निशितानि- तीक्ष्णानि।
आरे- दूरे। आसन्- अभवन्। तानि। समीपम्। चकृम- कुर्मः। नः- अस्मान्। मृळत- सुखयत।
॥४॥

येन मानासश्चितयन्त उस्त्रा व्युष्टिषु शवसा शश्वतीनाम्।

स नो मरुद्भिर्वृषभ श्रवो धा उग्र उग्रेभिः स्थविरः सहोदाः ॥ १.१७१.०५

येन। शवसा- बलात्मकेनेन्द्रेण। मानासः- मनोभवाः। उस्त्राः- चित्रश्मयः। व्युष्टिषु-
ज्ञानोदयकाले। शश्वतीनाम्- सनातनाय। चितयन्त- प्रज्ञापयन्ति। सः। उग्रः- उद्गूर्णः सन्।
स्थविरः- वृद्धः सन्। सहोदाः- सहनशीलदायकः सन्। वृषभः- वर्षक इन्द्रः। नः- अस्मदर्थम्।

उग्रेभिः- उद्गूणैः । मरुद्भिः- प्राणविशेषैः । श्रवः- चिदाकाशस्थमन्त्रश्रवणोपलक्षितदिव्यानुभवम् ।
धाः- धेहि ॥५॥

त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नृन्मवा मरुद्भिरवयातहेळाः ।

सुप्रकेतेभिः सासहिर्दधानो विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ॥ १.१७१.०६

इन्द्र- परमेश्वर । सासहिः- सहनशीलः सन् । सुप्रकेतेभिः- शोभनप्रज्ञाभिः । दधानः- तत्त्वं
धारयन् । सहीयसः- सहनशीलान् । नृन्- वीरान् । त्वम् । पाहि- रक्ष । मरुद्भिः । अवयातहेळाः-
अक्रोधः । भव । इषम्- कमनीयं धर्मम् । वृजनम्- वर्जनीयमधर्मम् । जीरदानुम्- जयशीलदानम् ।
विद्याम् ॥६॥

Dr. Ranganatha